

Faldet i borgerkrigen

En mindetavle i Solrød landsbykirke 1849-1850

Af Bent Hartvig Petersen

I Solrød landsbykirke hænger på nordvæggen en mindetavle for 3 unge mænd fra Solrød sogn, der faldt i den såkaldte "3 års-krig 1848- 50". Denne krig, som var en udløber af et omsiggribende frihedsrøre i flere europæiske lande i 1848, var en løsrivelseskrig startet af hertugdømmerne Slesvig og Holsten, som hørte til den danske "Helstat" sammen med "kongeriget Danmark". Der var ganske enkelt tale om et oprør mod den danske stat, og krigen var reelt en borgerkrig mellem danske borgere. Slesvig-Holstenerne var grebet af en bevægelse, der søgte at løsrive deres hertugdømmer fra den danske krone og danne en selvstændig stat. Det hele blev ikke bedre af, at der i Danmark var stærke kræfter, som arbejdede på at forene kongeriget og hertugdømmet Slesvig i en fælles forfatning, dvs. adskille de 2 hertugdømmer, der havde hørt sammen i århundreder. Den danske regering måtte så -nok lidt nødtvungent- gå ind i krigen for at få de oprørske hertugdømmer tilbage i folden.

Regeringen var ellers stærkt optaget af at få etableret et demokratisk folkestyre, efter at den nylig tiltrådte konge Frederik VII - der i Slesvig og Holsten var hertug - havde opgivet ævred som enevældig hersker. Der arbejdedes på at udarbejde en grundlov, som dog kun skulle gælde for kongeriget Danmark - ikke for de 2 hertugdømmer. Man måtte så skyndsomt stable en hær på benene, men det var kun **bondestanden** der var omfattet af den almindelige værnepligt, og mange af de hastigt indkaldte bønderkarle nåede kun at få 2 ugers træning, før krigen startede i april 1848. Det er om en af disse bondesoldater, denne artikel handler.

Søndag den 28. marts 1852, 2 år efter krigens afslutning, indviedes en mindetavle for de tre faldne bondesoldater i sognet. Tavlen er tegnet af den senere kendte kunstmaler F.C.Lund, der selv havde deltaget i krigen og var blevet hårdt såret i slaget ved Fredericia i 1849.

Teksterne på tavlen - som her gengives i sin helhed - skildrer de 3 soldaters skæbne:

De i Krigen 1848-1850 af Sollerød Sogn Faldne

1. **Jens Pedersen**, 27 Aar gml.; en Søn af Grdmd: Peder Christensen. Dødeligt saaret i Slaget ved Fredericia d: 6te Juli 1949 levede han kun faa smertefulde dage. Han ligger begravet på Odense Kirkegaard.

2. **Jens Jensen**, 26 aar gml.; en Søn af afdøde Grdmd: Jens Larsen blev i Slaget ved Idsted d: 25 Juli 1850 truffet af en Kugle i Hovedet og døde Dagen efter. Han hviler på Flensborg Kirkegaard blandt de Tappre, over hvem Kong Fr. VII har ladet sætte et Hædersmærke

3. **Peder Hansen**, 31 aar gml.; en Søn af Hsmd: Hans Pedersen. Haardt saaret i Slaget ved Idsted udholdt han i 3 Maaneder med beundringsværdig Taalmodighed de smerteligste Operationer, indtil han d: 23 Octob: 1850 omsider udaandede det Helteliv, han, ligesom de Forannævnte, hengav som et Offer for Fædrelandet

Nederst på tavlen får de efterladte et trøstens ord:

" Joh: 15.13. : Større Kjerlighed haver Ingen end han som sætter sit Liv til for sine Brødre"

Mange i Solrød sogn har vel set den tavle i kirken uden at tænke nærmere over, hvem de 3 faldne egentlig var. Vi går så i Lokalhistorisk Arkiv for at finde lidt mere om dem.

For at finde dem som børn, tager vi **folketællingen i 1834** i Solrød sogn:

* **Jens Pedersen** finder vi som 11-årig boende på en gård hos forældrene Peder Christensen og Kirsten Hansdatter. Der er 5 andre søskende og Jens er den tredie ældste.

* **Jens Jensen** finder vi som 10-årig på en gård. Faderen Jens Larsen er død og moderen Kirsten Jensdatter er gift igen med den noget yngre Ole Sørensen. Jens er den yngste af det første kuld på 3 børn, og moderen har fået yderligere 2 børn med sin nye mand.

* Vi finder også **Peder Hansens** forældre husmand Hans Pedersen og hans kone Maren Pedersdatter samt en yngre søster, men Peder - der nu er 15 år - finder vi ikke, han må som andre husmandsbørn være sendt ud at tjene bønder.

Vi vælger alligevel at se lidt nærmere på husmandssønnen Peder og hans familie og prøver **kirkebogen for Sollerød sogn**:

* vi finder ham ikke som født/døbt i Solrød o. 1819, men vi finder ham under "Confirmerede Dreng" i 1833 som 14-årig søn af husmand Hans Pedersen og hustru Maren Pedersdatter. Vi ser at han er døbt i **Carlstrup** kirke d. 2. maj 1819. Ved konfirmationen giver præsten ham følgende karakterer: "Meget godt for Kundskaber" og mg for "Opførsel".

Nu er vi på sporet af hans fødsel og finder i **kirkebogen for Karlstrup sogn** under "Døbte Mandkøn" 1819:

* **Peder Hansen** f. 23. marts Hjemmedøbt d. 24 Marts. Daaben conf. i Kirken 3. S. efter Paaske, den 2. May. Forældre: Hans Pedersen og Kirsten Hansdatter, Indsiddere i Carlstrup.

* Under "Copulerede" 1818 finder vi i samme kirkebog, at forældrene er Ungkarl Hans

Pedersen, 25 aar fra Carlsunde og Pigen Kirsten Hansdatter, 21 aar og Wæverpige fra Ølsemagle.

Sammenholder vi nu informationerne, ser vi at Peder er født som den ældste af et ungt indsidderpar i Karlstrup i 1819, at moderen er død ganske ung, at faderen gifter sig igen og at familien flytter til Solrød og har et husmandssted her i 1833.

Da Solrød landsby blev udskiftet i 1804, fik byens 18 husmænd jord udenfor landsbyen omkring den nuværende Tværvej mellem Tåstrupvej og Solrød Strandvej. De fik hver en lod med god jord vest for Tværvejen og en sandjordslod øst for Tværvejen. Men det gik langsomt med at få bygget og først senere i 1800-tallet begynder husmændene at flytte ud i "Strandmarken". Kortet over "Husmændenes Lodder" er fra 1898 og viser hvor få familier, der var flyttet ud i området.

Vi fortsætter med at følge Peder i årene op mod krigen:

* I **kirkebogen for Solrød** finder vi "Afgangslisten" 1843, at tjenestekarl Peder Hansen flytter til Karlstrup, hvor han åbenbart har ladet sig fæste på en gård.

* I **folketællingen 1845** i Solrød sogn finder vi ham boende sammen med faderen og stedmoderen som 26-årig ugift "Dagleier". Der er nu 3 piger fra 11 til 1 år i faderens nye ægteskab.

Han ser ikke ud til at være blevet gift, før han sammen med de 2 andre faldne bliver indkaldt til krigen. En dagleier havde ikke store muligheder for at sætte foden under eget bord dengang, hvis han ikke kunne arve eller gifte sig til jord og ejendom. Det var ikke ualmindeligt, at en karl giftede sig med en noget ældre gårdmandsenke for at få en gård.

Men Peder er jo som bondekarl værnepligtig og bliver indkaldt til krigen. Han bliver landsoldat, en af de "Jenser" der bliver sunget om i romantiske viser - af de, der ikke havde været med i krigens rædsler.

Men måske har denne krig trods alt betydet at han er kommet lidt væk fra de hjemlige omgivelser og har oplevet et kammeratskab og fællesskab med sine krigskammerater? Vi må tro, at han er blevet indkaldt senest i foråret 1849 sammen med de 2 øvrige faldne fra byen. Om han har været hjemme om vinteren, hvor der blev indgået våbenstilstand, ved vi ikke.

Historiemaleren Niels Simonsen (1807- 85) færdedes med speciel tilladelse fra Krigsministeriet rundt på krigsskuepladserne. Her ser vi en skitse af danske landsoldater under et hvil. Sådan så de danske "Jenser" ud i 1848.

Som mindetavlen fortæller, blev Peder hårdt såret i krigens sidste store slag ved Isted den 25. juli 1850. Han tilbragte så 3 måneder i et af den tids primitive feltlazaretter og gennemgik nogle "smertefulde operationer", formodentlig uden ordentlig bedøvelse. Han dør så hen på efteråret, da krigen er slut med dansk "sejr" og opretholdelse af status quo for hertugdømmernes forhold til Danmark.

Hvad tænkte bondsoldaten fra Solrød i sine sidste 3 måneder, inden han døde af sine sår? Det ved vi naturligvis ikke noget om, men måske har han tænkt lidt om der var en mening med krigen, måske på en pige han ikke fik, måske på nogle fremtidsdrømme som kunne føre ham ud af daglejertilværelsen derhjemme ?

Vi kan i dag se, at ofrene i denne krig var forgæves. Kun 14 år senere mistede Danmark begge hertugdømmer i den ulykkelige krig i 1864, som skabtes af tåbelige og urealistiske danske politikere.

Men når det bedre borgerskab fik gjort "3-års krigen" i 1848- 50 til en romantisk forestilling og en glimrende sejr over "Tysken", er det tvivlsomt om landsbyen Solrød, som mistede 3 unge mænd, har følt det samme nationale begejstring. Det kan vel også diskuteres, om det var en retfærdig krig, og om Danmark havde ret til at undertvinge en national selvstændighedsbevægelse i hertugdømmerne ?

Og trods alle de fine ord om den nye 1849-grundlov og demokrati, ville Peder som uformuende og ugift daglejer ikke have fået stemmeret til den nye Rigsdag. Der skulle gå endnu 65 år, før kvinder og tjenestefolk fik stemmeret i Danmark.

H.V. Bissens vældige "Istedløve" som rejstes på Flensborg kirkegård til minde om de faldne i slaget den 25. juli 1850.

Vi ved ikke, hvor Peder blev begravet, men hans byfælle Jens, som blev dræbt i slaget, ligger begravet her.

Efter en omtumlet tilværelse og et ophold i Berlin, står løven nu flot placeret i Københavns havn foran Tøjhuset og ved "Den Sorte Diamant".

Kildehenvisninger:

Mindetavle i Solrød kirke
Tøjhusmuseets Bog om Treårskrigen 1848-49-50 [1949]
Folketællinger Solrød sogn 1834 og 1845
Kirkebøger Solrød
Kirkebøger Karlstrup
Palle Lauring "1848 - 1864" [1963]